

Opombe. Opombe navajajo vire in naštevajo variante vsaki priobčeni bajki in pripovedki, toda vmes so nadrobne posamezne često dragocene opozoritve, ki se sedaj nekam porazgube. Nekatere stvari se ponavljajo. Človek ne ve vselej, bi li iskal spredaj ali zadaj. Nedognana soodnosnost med Uvodom, zbirko in Opombami bi manj ovirala, ako bi knjiga imela Polifemovo oko — register.

*

V Keleminovi knjigi smo dobili prvi celotni prikaz in prvo zbirko bajk in pripovedk iz vseh slovenskih dežel. Delo je zrastle na filološko-znanstveni podlagi, a sega po zamisli in izvedbi še preko območja izključno znanstvenega zanimanja. Tekst bajk in pripovedk predstavlja notranje zaokrožen izbor vseh količkaj važnih motivov, zahtevam lepe knjige ustreza dikcija, ki jo je avtor skušal ujeti v pristnem tonu ljudskega snovanja, in jezik, ki je enotno približan književni rabi. Keleminova knjiga podaja znanstveniku trdno podlago, na kateri je omogočeno nadaljnje izsledovanje v vseh smereh, vsakemu čitatelju pa, ki si je doslej pomagal le s približno, v slučajnih najdbah zapopadeno predstavo, odpira neposredno panoramo slovenske bajke in pripovedke, ki po bogastvu perspektiv preseza vsa pričakovanja. Ta panorama daje slutiti najosnovnejšo svojstvenost našega duhovnega gledanja in doživljanja, našega najintimnejšega snovanja, ki je utemeljeno v rasni, zgodovinski in psihični strukturi slovenskega človeka. Prireditelju gre veliko priznanje, le deloma tudi izdajateljici, ki bi bila tako važni publikaciji lahko omislila boljši papir.

P. Pajk.

Ivan Zorman: Pota ljubezni. Tisk »Ameriške Domovine«, Cleveland, Ohio. V aprilu 1931. Izvirni lesorezi: Božidar Jakac.

Včasih zaide v našo strnjeno slovensko rast kako delo od onkraj morja, s katerim na prvi pogled ne vemo prav, kako in kam; zato sodim, da je naše kulturno udejstvovanje morda vse preveč zgoščeno okrog enega samega ognjišča in da smo v marsikakem oziru premalo razgledani po dogodkih v »provinci«, kaj šele po tem, kar snujejo naši v svojih novih domovinah. Priznam, da ima osredotočena kulturna akcija svoje dobre strani, zlasti glede na možnost enotnega usmerjanja kulturne politike; napačno pa je, če izgublja taka akcija iz vida kulturna prizadevanja izven sebe. In morda je celo upravičen očitek, da se često izgubljajo naši pogledi vse preveč po manj važnih dogodkih v tujini in da pri tem pozabljamo na nas same.

Za dokaz navajam n. pr. kulturno delo, ki ga vršijo naši izseljenci v Ameriki. Kako majhen del naše inteligence je poučen o tem, da je slovenski živelj onkraj oceana kulturno visoko aktiven! Ni prav, da govorijo statistike le o številčnem stanju izseljencev, da beremo le o njihovih gospodarskih, družabnih in osebnih prilikah. Vse to je le enostranska podoba, čeprav žalostna podoba kdo ve kakšne usode. In ne vem, če smo si v svesti tukaj, na »starem svetu«, da se tudi onkraj morja odigrava precejšen del naše kulturne zgodovine, ki ne sme ostati za nas le nepopisan list. Ali poročajo kdaj naše vodilne revije o teh stvareh? Kaj ni to znamenje, da smo nekako desinteresirani na kulturnem življenju naših izseljencev, da izgubljam izpred oči enega najbolj živih problemov, da otopevamo za eno najbolj žgočih slovenskih ran?

Morda bi našel človek izgovor. Saj so menda naši „Amerikanci“ res svet zase in jih je „nova“, mehanizirana domovina močno prekovala; gotovo pa je, da pričakujejo — če ne drugega — vsaj nekaj pažnje, in da to pričakovanje ni kaka rodoljubarska sentimentalnost, temveč tista bolečina, ki jo je Ivan Cankar položil Damjanu v usta z besedami: „Ko sem prvokrat pobegnil, sem komaj čakal, da stopim na barko; pel sem in vriskal, od same norosti sem zalučil klobuk v morje. Čez tri tedne sem bil bolan od same bridkosti; vse se mi je trgalo v prsih, če sem se spomnil, kako ob sobotah potrkavajo pri svetem Pavlu. Strpel sem eno leto, nič dalj. Ko sem se vrnil, sem skoraj pokleknil na to ljubo domačo zemljo...“

In nekaka slutnja vsega tega se razodeva v Zormanovih „Potih“, ki je že četrta njegova pesniška zbirka. Otrok je bil, ko je odšel z očetom v Ameriko — menda je zdaj tega kakih trideset let — in vseh teh trideset let živi med nebotičniki in misli na domovino, tehta usodo slovenskih izseljencev, jih bodri in podžiga v ljubezni do domače govorice, do zemlje, pesmi itd. V tej vlogi se mi zdi Zorman prosvetni delavec, ki se z muko bije za izrazom in sklada domoljubne pesmice z raznimi didaktičnimi poantami, kakor n. pr.:

Zlata govorica dedov,
mi ostane srčna last.
Narod naš, ime slovensko:
Moj ponos in moja čast.
(Slovenska deklica.)

ali pa:

S prosveto le, moj bedni brate,
boš težki mrak prepodil,
razsvetlil ž njo temačno dušo
in spon se osvobodil.
(Južni motiv.)

ki se dado uporabiti pri raznih slavnostnih prilikah kot uspešne izpodbude, četudi niso kdo ve kako originalne.

V ostalem govori o sebi, aeroplanih, mirovnih pogodbah, letnih časih, vrabcu, ljubezni, rodni zemlji, pikniku, poljubih itd. Nič novega ni v teh pesmih. Celo takšne so, da bi jih človek pomotoma zamenjal s pesmijo iz Cimpermanovih časov. Podobe so medle ali pa obrabljene, beseda je neokretna, verz star, rima prisiljena (mési: zmesi), izraz nepesniški (glasovi nog nešteti; težko ume moj jaz; Naj grem s tabo, hrabri jezdec, bodi smoter tvoj in moj!...). Takih očitkov bi bilo še več, dasi ne smemo prezreti dobre volje in funkcije, ki jo more vršiti knjižica tam, kjer je nastala. Strogim umetnostnim merilom zbirka torej ni dorasla.

A drugo je oprema, ki jo Jakčeva ilustracija uvršča v serijo najlepših slovenskih pesniških zbirk. *Alfonz Gspan.*

Pirjevec Avgust: Levstikova pisma. Založila Slovenska Matica. V Ljubljani 1931. 352 str.

Stoletnico Levstikovega rojstva je Slovenska Matica proslavila z izdajo njegovih pisem. Bolje se pač ne bi bila mogla spomniti jubileja in komaj kedaj